

Seria massa senzill —i, per tant, un acte de desconsideració— definir l'arquitecte Antoni de Moragas, que acaba de morir, només en els termes de la seva capacitat contínua d'impulsar i, en certa manera, de presidir tants esforços d'institucionalització cultural a Catalunya, durant els últims 40 anys, des de la resistència i des de la recuperació. La temptació de fer-ho recolza, en el meu cas, tant en la facilitat que dona el reconeixement públic d'aquestes qualitats com en el gust de recordar ara la història de tants esdeveniments en què hem coincidit com a protagonistes o com a consumidors, i en els quals es desgranen els records més entranyables d'una amistat vella i permanent.

M'agradaria deturar-me, per exemple, en les anècdotes que precediren la seva decisió de fer-se càrrec de la Vice-secretària i després de la Secretaria del Col·legi d'Arquitectes, ja amb el propòsit ferm de fer servir una institució per afirmar bel·ligeràncies culturals que es van formular de seguida en els famosos cicles de conferències de Sartoris, Pevsner, Roth, Bardet, Aalto, etc. M'emocionaria actualitzar la història del Grup R i reanalitzar el paper transcendental que hi va tenir Moragas, sobretot pel seu encoratjament a definir clarament l'estructura pedagògica i divulgadora del grup i fins i tot la capacitat d'intervenció política i social enfront dels qui el preferien en un aïllament aristocràtic que es disfressava d'elegants apoliticismes. O l'esforçada fundació de tot el moviment per al Disseny industrial que es va institucionalitzar en un famós sopar al desaparegut Glacier de la plaça Reial, amb Gio Ponti al davant, i que va acabar en la fórmula definitiva de l'ADI/FAD. O les campanyes —inútils campanyes!— per exigir un major respecte per l'obra de Gaudí en l'ardu problema de la continuació de la Sagrada Família. O l'entusiasme en la creació dels «Petits Congressos» d'Arquitectura i Urbanisme —la primera llista d'assistents del qual es va redactar al llarg d'un sopar al seu nou àtic de la vella casa Gallissà de Barcelona— que entre els 60 i els 70 van definir el contingut més viu de la polèmica arquitectònica i urbanística i que iniciaren una relació definitiva amb la cultura internacional.

Hi ha més aspectes en què allò que és personal, cultural i polític es barregen entranyablement en els records. El seu pas pel Deganat del Col·legi —culminació d'aquella voluntat de revolucionar les institucions— va ser l'assoliment de dues accions substitutòries: la refundació de la Comissió de Cultura va ser una tribuna d'estudi i de discussió més enllà d'allò que és professional i la seva presència a la Caputxinada va ser un exemple de civisme, de saber dur el compromís personal en l'actitud democràtica de la representació.

Esmicolar els records ens permetria continuar definint aquell Moragas atent i presidenciable: el FAD, Òmnium Cultural, Edigsa, Edicions 62, el Consell Assessor de Cultura, etc. Però aquesta visió fàcil i immediata de la vida i l'obra de Moragas no em sembla suficient ni tan sols per a una primera aproximació. Moragas no era un «presidenciable», sinó un «guerriller». Vull dir que al darrera de cada batalla no sols hi havia una voluntat d'institució o d'estructura: hi havia la premissa d'una subversió en la ideologia i en el funcionament de les institucions.

Des dels últims anys quaranta Moragas havia formulat molt clarament els seus ideals, no solament en allò que podríem anomenar actitud cívica, sinó en la seva professió d'arquitecte, en les seves opcions davant la tendència que la cruïlla de l'arquitectura li oferia. Segurament ha estat l'arquitecte català més conseqüent amb una idea de modernitat, convençut que

aquesta era la que corresponia a la «palpitació» del seu temps i al to i a les característiques de la situació cultural i social de Catalunya. La modernització de les institucions havia de passar indefectiblement per la modernització dels continguts. Per Moragas allò que era modern —tant en arquitectura com en qualsevol altre àmbit cultural— va ser sempre la subtil maduresa revisionista de les avantguardes en el precís balanç de l'Europa dels 50. Aquesta modernitat donava per primera vegada la doble consideració de la història i del progrés com a paràmetres indeclinables i, al llarg dels anys, s'ha mostrat molt més persistent i menys manipulable que l'argüida pels idealismes abstractes del progrés o la reivindicada pels reaccionarismes de la marxa enrera i la reivindicació del premodern.

En tota la seva tasca cívica es troben les mateixes arrels que a la seva arquitectura: les referències devotes als empirismes nòrdics a les cases del carrer Gomis; la ironia artesano-tecnològica de quasi tots els mobles i, sobretot, de la parròquia de Badalona; la proclama aaltiana en alguns dels seus cinemes on l'element ornamental s'avantposava a les mateixes estructures espacials com si volgués explicar el contingut amb les imatges més traduïbles; el complicat gust simultani per l'artesanía i per la vulgaritat industrial que li permetia d'acceptar en un mateix patró la creu de terme d'Argentona, el vas commemoratiu del FAD i la magnífica escala mòbil de la seva vivenda a Barcelona. Tot això està en el codi claríssim de les seves preferències. Fins i tot gosaria afirmar que la modernitat de Moragas partia quasi directament de la modernitat interpretada pel seu gran amic Nikolaus Pevsner: el gust per la historificació del modern i la justificació històrica d'allò que és revolucionari. És una actitud «guerrillera» que comporta, eficaçment, la responsabilitat de l'actitud institucionalitzadora.

Recordo que en les llargues hores d'espera i discussió als jardins dels Caputxins de Sarrià aquell març de 1966, em va dir com a conclusió d'un debat en què, com sempre, estàvem alhora d'acord i en desacord, que algun dia aconseguiríem definitivament una Catalunya democràtica en la qual ell i jo ens podríem asseure tranquil·lament als escons de dos partits en oposició i no ens veuríem obligats a acabar estant sempre d'acord. La Catalunya democràtica l'hem aconseguida, però la teva mort, inoblidable Antoni, ha arribat massa d'hora perquè ens hàgim pogut permetre el luxe d'estar en camps oposats. En els problemes que realment ens interessaven, hem tornat a estar colze amb colze. I no saps com plorarem cada vegada la teva absència, quan en cada episodi ens manquin el teu entusiasme, intel·ligència i bondat.

Foto: Antoni de Moragas i Spà.

ANTONI DE MORAGAS: MÉS GUERRILLER QUE PRESIDENT

Oriol Bohigas